

Asigurarea termenului rezonabil în procesul civil. Sarcina judecătorului național: între standardul convențional și alte riscuri

Stela Pelican*,
auditor de justiție,
Institutul Național al Magistraturii

Rezumat:

Lucrarea de față își propune să analizeze poziția extrem de dificilă pe care o are judecătorul național, în încercarea de a asigura exigențele impuse de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului în materie de termen rezonabil. În acest sens, lucrarea este structurată în trei părți: prima parte expune pe scurt standardul Curții cât privește termenul rezonabil; cea de-a doua parte analizează compatibilitatea unei instituții nou introduse în Codul de procedură civilă - contestația privind tergiversarea procesului (art. 522-526 C.pr.civ.) – cu noțiunea de remediu efectiv, în sensul art. 6 și art. 13 din Convenție; ultima parte subliniază, pe baza unor exemple jurisprudențiale, riscurile pe care judecătorul național trebuie să le gestioneze foarte atent atunci când încearcă să asigure termenul rezonabil: riscul de a acționa ultra vires și riscul de jurisprudență neunitară, creând astfel premisele unor noi încălcări ale art. 6 din Convenție.

Abstract:

This paper addresses the extremely difficult position of the national judge, in their attempt to ensure the reasonable time standard, as enshrined in art. 6 of the European Convention on Human Rights. To this aim, this study is divided into three parts: the first part offers an overview of the reasonable time standard, whereas the second one analyses the compatibility of the newly introduced institution in the Romanian Civil Procedure Code – the complaint about unjustified delays in proceedings (art. 522-526) – with the European Court's exigencies regarding effective remedies, as established by art. 6 and art. 13. The final part highlights, by way of jurisprudential examples, the main risks that the national judge has to carefully manage when trying to ensure the reasonable time standard: the risk of acting ultra vires and the risk of creating conflicting jurisprudence and thus give way to new breaches of art. 6 of the European Convention on Human Rights.

Keywords: art. 6 ECHR, the reasonable time standard, the complaint about unjustified delays in proceedings, art. 522-526 of the Romanian Civil Procedure Code

* E-mail contact profesional: stelapelican@yahoo.com

Conform unei binecunoscute maxime juridice, „*Justice delayed is justice denied*” (trad. „*Justiția întârziată este justiție negată*”), protecția unui drept subiectiv, oricât de bine ancorată ar fi în dreptul intern, din punct de vedere al consacării teoretice a acestuia, dacă nu este asigurată la timp, transformă dreptul într-unul iluzoriu. Or, acest fapt echivalează cu o veritabilă injustiție creată, iar, „*din momentul în care dreptul renunță la a mai fi gata de luptă împotriva injustiției, el se abandonează pe sine*”.⁹⁵²

De asemenea, urmare a acestei injustiții repetate, create la nivelul unui subiect individual de drept, imaginea sistemului la nivel global este cea care are puternic de suferit, iar credibilitatea sa în rândul cetățenilor este grav afectată. Trebuie remarcat aici faptul că, în comparație cu alte țări europene, încrederea de care se bucură justiția în România actualmente este semnificativ mai mică: astfel, conform unui studiu recent realizat în cadrul Uniunii Europene⁹⁵³, aproape 54% dintre români nu au încredere în justiție (față de 43% - media europeană), iar 69% dintre români sunt de părere că sistemul judiciar român este mai slab decât cele din alte state UE.

Bineînțeles, motivele decredibilizării justiției sunt multiple, dar, în ceea ce ne privește, considerăm că încălcarea cerinței termenului rezonabil are o contribuție foarte importantă într-o astfel de ierarhie. Or, luarea în considerare a modului de percepere a actului de justiție de către public – destinatarii acestuia, până la

urmă – este esențial, putând indica posibile soluții pentru înlăturarea problemelor pe viitor, acționând asupra cauzelor în mod direct.

Menținându-ne tot în sfera datelor statistice, pentru a contura o imagine globală asupra încărcăturii efective a instanțelor române, după cum se arată într-un raport⁹⁵⁴ realizat de Consiliul Superior al Magistraturii, la nivelul tuturor instanțelor din România, volumul de activitate s-a situat în primele 6 luni ale anului 2013 la valoarea de 2.293.379 de cauze, comparativ cu 2.136.569 de cauze în aceeași perioadă a anului anterior, înregistrându-se o creștere de 7.34%. Din rândul acestor cauze, numărul cauzelor soluționate la nivel național a fost de 1.313.803, față de 1.260.517 dosare în primul semestru al anului 2012. Ceea ce realmente este îngrijorător este atât numărul efectiv al cauzelor, dar mai ales dinamica volumului acestora: după cum se arată în raport, față de anul 2009, creșterea volumului de activitate la nivel național a fost de 55,91%.

Prin urmare, tendința care transpare cu ușurință este aceea a creșterii alarmante a numărului de litigii, cauzele fiind de natură diversă – economică, socială, chiar și culturală, într-o anumită măsură. Această tendință nu este, însă, specifică doar sistemului românesc, ci tuturor Statelor Contractante, cât timp cererile având ca obiect o pretinsă încălcare a termenului rezonabil, se numără, după cum s-a arătat,⁹⁵⁵ printre cele mai numeroase dintre cererile aflate pe rolul

⁹⁵² R. von Ihering, *Lupta pentru drept*, Ed. All Beck, București, p. 65.

⁹⁵³ Flash Barometer 385, *Justice in the EU* - report, noiembrie 2013, disponibil la pagina web http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_385_en.pdf (accesat la 12.06.2014).

⁹⁵⁴ A se vedea Consiliul Superior al Magistraturii, *Raport privind activitatea instanțelor de judecată în primul semestru al anului 2013*, în Revista „Justiția în actualitate”, Anul IV, nr. 1, p. 95

și urm., disponibilă la pagina web <http://www.csm1909.ro/justitia%20in%20actualitate/2013/Revista%20-%20Justitia%20in%20actualitate%20-%202013%20Nr%201.pdf> (accesat la 13.06.2014).

⁹⁵⁵ Comisia de la Veneția, *Can excessive length of proceedings be remedied?*, disponibil la pagina web [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2006\)036rev.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2006)036rev.aspx) (accesat 14.06.2014).

Curții. De asemenea, problema nerespectării duratei rezonabile a făcut obiectul a două recomandări⁹⁵⁶ elaborate de Comitetul de Miniștri, iar printr-un raport elaborat de Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ)⁹⁵⁷, s-au identificat cauzele acestei probleme și s-au propus remedii.

Din acest punct de vedere, trebuie menționat că însăși Curtea Europeană a fost confruntată cu aceeași problemă a supraaglomerării – consecință a succesului său cât privește asigurarea dreptului de petiționare individual. Conform propriilor statistici⁹⁵⁸, Curtea a fost confruntată, în ultimii 5 ani, cu un număr mediu de aproximativ de 50 000 noi cereri anual, cu mențiunea că, în anul 2013, s-au înregistrat 65.900 cereri.⁹⁵⁹ Pentru această problemă, Curtea a găsit o soluție, printre altele⁹⁶⁰, care, la vremea respectivă, a fost considerată inedită : hotărârea-pilot⁹⁶¹, prin care soluționează un număr foarte mare de cauze repetitive deodată, ce au la bază o problemă sistemică. Deși această soluție a fost deopotrivă criticată de către literatura de

specialitate⁹⁶², datorită dezavantajelor pe care le comportă, un lucru este cert: a reușit să mai degrezeze Curtea de încărcătura sa, având în vedere că, din volumul de activitate, aproximativ 150.000 de aplicații actualmente în fața Curții sunt cauze repetitive, ce dezvăluie o problemă sistemică.⁹⁶³

Dacă, însă, Curtea a reușit să găsească soluții pentru avalanșa de cauze aflate pe rolul său, considerăm că, la nivelul dreptului intern, identificarea unor remedii este mult mai anevoioasă. Aceasta pentru că judecătorul național este, pe de-o parte, investit cu mult mai multe cereri decât Curtea, dată fiind existența principiului subsidiarității, iar, pe de altă parte, judecătorul național este cel care trebuie să judece o cerere pe fond, independent de gravitatea prejudiciului și este ținut de o procedură care, adesea, poate fi greoaie și anevoioasă. De asemenea, facem mențiunea că art. 6 nu îi este aplicabil Curții înseși, iar, în acest sens, după cum s-a apreciat în doctrină, însăși practica instanței europene „*este departe de a fi exemplară*”⁹⁶⁴. Prin

⁹⁵⁶ Committee of Ministers, *Recommendation (2010) 3 / 24 February 2010 to member states on effective remedies for excessive length of proceedings, Recommendation Rec (2004) 6 on the improvement of domestic remedies.*

⁹⁵⁷ CEPEJ, *Compendium of "best practices" on time management of judicial proceedings*, adoptat la 8.12.2006, disponibil la pagina web <https://wcd.coe.int> (accesat la 15.06.2014).

⁹⁵⁸ CEDO, *Statistics*, disponibil la pagina web http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_month_2014_ENG.pdf (accesat la: 28.04.2014). Pentru detalii privind creșterea alarmantă a numărului de cereri în fața Curții, a se vedea S. Greer, *International Human Rights Law*, editat de D. Moeckli, S. Shah, S. Sivakumaran, Oxford University Press, 2010, New York, p.462-463.

⁹⁵⁹ *Analysis of statistics 2013*, material disponibil la pagina web www.echr.coe.int.

⁹⁶⁰ O altă soluție a fost introducerea art. 35 pct. 3 lit. b), care prevede posibilitatea Curții de a declara inadmisibilă orice cerere individuală dacă „*reclamantul nu a suferit niciun prejudiciu important*” (subl.ns.) - a se vedea, în acest sens, argumentele

prezentate de Curte pentru introducerea acestei modificări în *Explanatory Report to Protocol No. 14*, CETS No. 194, par. 39 și 77-79.

⁹⁶¹ Prima hotărâre-pilot a fost pronunțată în cauza *Broniowski c. Poloniei* [MC], no. 31443/96, ECHR 2004-V.

⁹⁶² P. Leach, *Beyond the Bug River- A New Dawn For Redress Before the ECtHR*, în *European Human Rights Law Review*, vol. 10, no.2, Sweet and Maxwell, London, 2005, p. 162; D. Björfeldt, *Pilot Judgments at the ECtHR – Altered Prospects for Individual Justice?*, p. 18, disponibil la pagina web <http://www.lunduniversity.lu.se/o.o.i.s?id=24965&postid=3802117> (accesat la 10.03.2014).

⁹⁶³ CEDO, *Factsheet, Pilot Judgements*, p.1, disponibil la pagina web www.echr.coe.int/2FDocuments%2FFS_Pilot_judgments_ENG.pdf&ei=1Pd9U9C_KqztygPtr4DgCw&usg=AFQjCNG0KQUTsLAzEbYZOl5mDvyzSbXSoQ&bvm=bv.67229260,d.bGQ (accesat la 22.05.2014).

⁹⁶⁴ C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, Ediția 2, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 521-522, nota nr. 4.

urmare, singurul care suportă – din punct de vedere legal - cenzura termenului rezonabil este judecătorul național. Ceea ce ne interesează, în studiul de față este faptul că, urmare a creșterii volumului de activitate al instanțelor, este creșterea efortului și a presiunii pe judecător, cu consecințe directe asupra calității actului de justiție și asupra respectării exigențelor termenului rezonabil, conform standardului convențional. Din aceste considerente, suntem de părere că sarcina atât a judecătorului național, cât și a legiuitorului român este deosebit de anevoioasă, în încercarea de a găsi remedii eficiente împotriva problemei constând în nerespectarea termenului rezonabil.

În acest sens, prezenta lucrare își propune să urmeze o structură bazată pe **3 părți**: într-o primă parte, vom analiza pe scurt exigențele generale impuse de standardul convențional în materie de termen rezonabil Statelor Contractante; în cea de-a doua parte, vom analiza compatibilitatea contestației privind tergiversarea procesului (art. 522-526 C.pr.civ.) cu necesitatea de a asigura un remediu efectiv la nivel intern, conform art. 13 din Convenție; în partea a treia, vom analiza riscurile pe care necesitatea de a asigura respectarea termenului rezonabil le poate ridica pentru judecătorul național – respectiv, riscul de a acționa *ultra vires*, cu nerespectarea cadrului legal, precum și riscul de a crea jurisprudență divergentă, amenințând astfel respectarea exigențelor art. 6 din Convenție în ceea ce privește asigurarea practicii judiciare unitare. La final, vom extrage niște concluzii, ca urmare a argumentelor prezentate, privind viabilitatea și eficiența remediilor actuale pentru nerespectarea exigenței termenului rezonabil.

Asigurarea termenului rezonabil, în conformitate cu standardul convențional, ar trebui să reprezinte una dintre principalele preocupări atât ale judecătorului național, cât și ale legiuitorului român, dată fiind tendința de creștere a volumului de activitate al instanțelor.

I. Noțiunea de „*termen rezonabil*” – standardul convențional

a) Definiția și modul de apreciere asupra termenului rezonabil în materie civilă și penală

În ceea ce privește noțiunea de „*termen rezonabil*”, aceasta este un corolar al principiului celerității procedurilor judiciare, pe care Statele Contractante se obligă să îl respecte și să îl asigure, în temeiul art. 6 par. 1 al Convenției. Astfel, jurisprudența Curții⁹⁶⁵ subliniază faptul că justiția trebuie să fie administrată fără întârzieri de natură a-i compromite eficacitatea și credibilitatea, pentru a asigura încrederea publicului în justiție, iar statul este responsabil pentru administrarea defectuoasă a acesteia.

Pentru a stabili dacă într-o cauză anume s-a respectat sau nu cerința termenului rezonabil, Curtea utilizează patru criterii⁹⁶⁶, ce sunt interpretate în lumina circumstanțelor cauzei concrete: i) complexitatea cauzei; ii) obiectul litigiului; iii) conduita părții interesate; iv) conduita autorităților.

Referitor la **primul și al doilea criteriu**, trebuie menționat că unele litigii impun o celeritate deosebită, dată de circumstanțele concrete. Astfel, într-o cauză având ca obiect obținerea unei

⁹⁶⁵ *Finger c. Bulgariei*, nr. 3476/05, 10 mai 2011, 13 octombrie 1995, §93; *Bottazzi c. Italiei* [MC], nr. 34884/97, 28 iulie 1999, par. 22, ECHR 1999-V; *Katte Klitsche de la Grange c. Italiei*, nr. 21/1993/

416/495, 27 octombrie 1994, par. 61, Seria A nr. 293-B.

⁹⁶⁶ *Scordino c. Italiei (nr. 1)* [MC], nr. 36813/97, 29 martie 2006, par.186, ECHR 2006-V.

compensații de la stat⁹⁶⁷, ca urmare a faptului că autoritățile acestuia, în mod neglijent, au determinat infectarea reclamantului cu virusul SIDA, se impunea o „*diligență deosebită*”, dată de interesul special al reclamantului, precum și de faptul că decesul acestuia era iminent. De asemenea, celeritatea deosebită se impune atunci când obiectul litigiului vizează dreptul părintelui de a întreține relații cu copilul sau de a-l vizita, căci prejudiciul creat prin înstrăinare este ireparabil.⁹⁶⁸ Totodată, litigiile având ca obiect indemnizarea victimelor unor accidente de circulație⁹⁶⁹, cele referitoare la pensii⁹⁷⁰, litigiile de muncă⁹⁷¹, cele privind starea și capacitatea persoanelor⁹⁷² necesită o celeritate ridicată, dată fiind importanța acestora pentru reclamant. Nu în ultimul rând, în materie penală, trebuie avut în vedere faptul că derularea procedurilor judiciare împotriva acuzatului creează o stare de nesiguranță pentru acesta și poate avea consecințe negative asupra profesiei sale⁹⁷³, fapt pentru care respectarea principiului celerității este cu atât mai importantă.

Cât privește **cel de-al treilea criteriu**, Curtea a subliniat că partea interesată are, la rândul său, obligația de a aduce la îndeplinire într-un mod diligent actele procesuale ce îi revin și de a nu supraîncărca instanța cu manevre dilatorii sau șicanatorii⁹⁷⁴. Pe scurt, aceasta are

obligația de a nu întreprinde demersuri contrare realizării scopului respectării cerinței termenului rezonabil, deci de a-și exercita, practic, drepturile procesuale cu bună-credință, comportamentul reclamantului fiind un criteriu obiectiv⁹⁷⁵. Încălcarea acestei obligații conduce la neluarea în seamă a perioadelor de timp datorate conduitei imputabile părții interesate în durata totală a procedurilor⁹⁷⁶.

Aici, însă, se cuvine a fi făcută o mențiune, potrivit căreia simpla prevalare de căile de atac existente în dreptul intern nu poate fi interpretată ca un reproș la adresa conduitei reclamantului⁹⁷⁷. De asemenea, invocarea tuturor excepțiilor pe care dreptul intern le pune la dispoziție unei părți, câtă vreme nu se realizează cu rea-credință – care trebuie dovedită, este o exercitare normală a dreptului la apărare al reclamantului și nu poate fi imputabilă acestuia. Precizarea este de maximă importanță mai ales în dreptul penal, unde nu i se poate pretinde acuzatului să coopereze cu autoritățile – dată fiind existența privilegiului împotriva autoincriminării – și nu i se poate reproșa prelungirea urmăririi penale pentru că a invocat o serie de probe în apărare sau a uzat de toate căile de atac disponibile.

În ceea ce privește **ultimul criteriu**, Curtea a stabilit că statul nu poate invoca în favoarea sa argumente precum lipsa resurselor financiare sau umane⁹⁷⁸ pentru

⁹⁶⁷ *A și alții c. Danemarcei*, nr. 20826/92, 8 februarie 1996, 22 EHRR 458.

⁹⁶⁸ *H. c. Regatului Unit*, nr. 42007/98, 8 iulie 1987.

⁹⁶⁹ *Silva Pontes c. Portugaliei*, nr. 14941/89, 23 martie 1994, par.39.

⁹⁷⁰ *Nibbio c. Italiei*, nr. 28/1991/280/351, 26 februarie 1992, par. 18, Seria A no. 228 A.

⁹⁷¹ *Caleffi c. Italiei*, nr. 27/1990/218/280, 24 mai 1991, par. 17.

⁹⁷² *Laino c. Italiei*, nr. 33158/96, Rec. 1999-I, par. 18.

⁹⁷³ *Dimitrov and Hamanov c. Bulgariei*, nr. 48059/06 și 2708/09, 10 mai 2011, par. 84.

⁹⁷⁴ *Unión Alimentaria Sanders S.A. c. Spaniei*,

nr. 11681/85, 7 iulie 1989, Seria A nr. 157, par. 35.

⁹⁷⁵ *Michelioudakis c. Greciei*, nr. 5447/10, 3 iulie 2012, par. 43.

⁹⁷⁶ Jacobs White & Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Fifth Edition, Oxford University Press, 2010, p. 272.

⁹⁷⁷ *Lechner și Hess c. Austriei*, nr. 11/1985/97/145, 23 aprilie 1987, Seria A nr. 118, par. 49.

⁹⁷⁸ *Kudla c. Poloniei [MC]*, nr.30210/96, 26 octombrie 2000, par. 130; *Zimmermann și Steiner c. Elveției*, 13 iulie 1983, par. 29-32, Seria A no. 66; *Guincho c. Portugaliei*, nr. 8990/80, 10 iulie 1984, par. 39-41, Seria A no. 81; *Pammel c. Germaniei*, nr. 48/1996/667/853, 1 iulie 1997, par. 69-72, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-IV.

a motiva imposibilitatea de a-și organiza sistemul într-un anumit mod, întârzierea experților desemnați de instanță în elaborarea raportului de expertiză⁹⁷⁹, lipsa unei organizări eficiente a autorităților⁹⁸⁰, pierderea actelor din dosar, cât timp dosarul se afla în custodia autorităților⁹⁸¹, sau supraîncărcarea rolului instanțelor⁹⁸². Toate elementele prezentate exemplificativ, iar nu limitativ, sunt incluse în responsabilitatea statului, astfel încât acesta nu se poate prevala de propria culpă în fața Curții pentru nerespectarea cerinței termenului rezonabil. Chiar și în sistemele în care se consacră, în dreptul procesual civil, principiul conducerii procesului de către părți, sarcina judecătorului de a asigura celeritatea procedurilor desfășurate trebuie în continuare executată, în temeiul rolului său activ.⁹⁸³

b) De când curge termenul rezonabil și până la ce moment se calculează acesta?

Răspunsul la aceste două întrebări trebuie să fie diferit, după cum litigiul în cauză se situează în materie civilă sau penală, noțiuni autonome, așa cum au fost ele interpretate de Curte de-a lungul timpului prin jurisprudența sa⁹⁸⁴.

Astfel, în materie civilă, asupra căreia ne vom focaliza în prezenta lucrare, ca regulă, termenul rezonabil începe să curgă din ziua în care instanța competentă a fost investită cu soluționarea

litigiului.⁹⁸⁵ Excepția o reprezintă situația în care, conform dreptului intern, este necesară parcurgerea unei proceduri administrative prealabile cu caracter obligatoriu, caz în care termenul rezonabil va începe să curgă din ziua sesizării autorității administrative competente.⁹⁸⁶ De asemenea, nu se ia în considerare perioada anterioară ratificării Convenției de către Statul Contractant, întrucât tratatul nu poate crea obligații retroactive, dar se va avea în vedere stadiul în care se află procedura.⁹⁸⁷

Cu titlu general, în materie penală, termenul rezonabil începe să curgă de la data la care o persoană este „acuzată”, care este fie data sesizării jurisdicției competente cu judecarea cauzei, potrivit legii naționale, fie, cel mai des, o dată anterioară – data deschiderii unei anchete preliminare, data arestării, sau data luării oricărei măsuri cu consecințe grave asupra persoanei reclamantului⁹⁸⁸ - percheziție, reținere, interogare, anchetă administrativă etc. În acest sens, această dată privește notificarea oficială ce emană de la autoritatea competentă, adică momentul de la care există, conform jurisprudenței Curții, o acuzație în materie penală.

Cât privește sfârșitul perioadei ce este luată în considerare, în materie civilă termenul rezonabil include și procedurile de executare a hotărârii definitive. Conform jurisprudenței Curții, executarea unei hotărâri pronunțate de orice instanță

⁹⁷⁹ *Capuano c. Italiei*, nr. 7/1986/105/153, 25 iunie 1988, par. 32, Seria A no. 119; *Nibbio c. Italiei*, anterior citată, par. 18.

⁹⁸⁰ *Foley c. Regatului Unit*, nr. 39197/98, 22 octombrie 2002, par. 38-39; *Bottazzi*, anterior citată, par. 22, și *Scordino (nr. 1)*, anterior citată, par. 183.

⁹⁸¹ *Rumpf c. Germaniei*, nr. 46344/06, 2 septembrie 2010, par. 44.

⁹⁸² *Unión Alimentaria Sanders S.A. c. Spaniei*, anterior citată, par. 40.

⁹⁸³ *Sürmeli c. Germaniei*, nr. 75529/01, 8 iunie 2006, par. 129, Rec. 2006-VII; *Taşchină c.*

României, nr. 9415/02, 01 octombrie 2008, par. 51.

⁹⁸⁴ Pentru definirea termenilor de „drepturi și obligații cu caracter civil”, respectiv de „acuzație în materie penală”, a se vedea C. Bîrsan, *op.cit.*, p. 362-407, respectiv p.409- 427.

⁹⁸⁵ *Poiss c. Austriei*, nr. 9816/82, 29 septembrie 1987, par. 50, Seria A nr. 117.

⁹⁸⁶ *Siegel c. Franței*, nr. 36350/97, 28 noiembrie 2000, Rec. 2000-XII, par. 38.

⁹⁸⁷ R. Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, Ediția 2, Ed. C.H.Beck, București, 2008, p. 174.

⁹⁸⁸ C. Bîrsan, *op.cit.*, p. 528.

trebuie considerată parte integrantă din «proces», în sensul art. 6.⁹⁸⁹ În materie penală, data finalizării procedurii este data rămânerii definitive a hotărârii pronunțate – de condamnare, de achitare sau încetare a procesului penal – împotriva celui interesat.

Ca mențiune comună, pentru ambele materii, noțiunea de „*termen rezonabil*” este apreciată de Curte în concret, la nivelul întregii proceduri, în ansamblul său, iar nu la nivelul unei instanțe în particular.⁹⁹⁰ De asemenea, atunci când o altă procedură este urmarea firească a primei proceduri, durata procedurii se calculează cumulând durata celor două proceduri.⁹⁹¹

c) Obligațiile Statelor Contractante în materie de „*termen rezonabil*”

În această materie, Curtea a stabilit că statele au obligația de a își organiza sistemul jurisdicțional în mod eficient, în așa fel încât procedurile lor judiciare să se desfășoare în termene rezonabile⁹⁹². Dacă procedurile, însă, nu respectă această cerință, Statele Contractante trebuie să asigure un remediu pentru situația în care litigiile interne au o durată excesivă. Alegerea tipului de remediu se face de către stat, cu respectarea marjei de apreciere a acestuia, dar este însoțită de un control exercitat de instanța europeană, care să asigure compatibilitatea remediei cu mecanismul convențional.

În cele ce urmează, vom expune eventualele remedii ce pot fi implementate de către state, astfel cum au fost indicate de jurisprudența Curții, precum și principalele caracteristici pe care acestea

trebuie să le îndeplinească pentru a fi efective. Ulterior, vom analiza remediile existente în dreptul nostru intern din prisma acestor considerente, spre a observa dacă acestea sunt compatibile cu standardul convențional sau nu.

Astfel, în cauza *Scordino c. Italiei* (nr. 1), Curtea a statuat asupra faptului că cea mai bună soluție, la modul general, este prevenția, astfel încât se impune crearea unui sistem care să preîntâmpine încălcarea termenului rezonabil. Dacă, însă, acest lucru nu este întotdeauna posibil, Curtea a subliniat că reglementarea unui *recurs acceleratoriu*, care să grăbească procedurile, ar fi cât se poate de eficientă. De asemenea, rezultate satisfăcătoare s-ar obține și prin instituirea unui *remediu compensatoriu*, prin care să se acorde o indemnizație corespunzătoare pentru prejudiciul suferit prin întârzierea excesivă.

La modul general, pentru ca un remediu să fie considerat efectiv, adecvat și accesibil de către Curte⁹⁹³, acesta trebuie să îndeplinească mai multe condiții:

- să nu supună reclamantul unei sarcini a probei excesive – în acest sens, în jurisprudența sa⁹⁹⁴, Curtea a subliniat că, din simpla încălcare a duratei termenului rezonabil, se naște o prezumție de prejudiciu moral. Deși Curtea admite că uneori acest prejudiciu nu există sau este minim, susține că judecătorul național va trebui să motiveze temeinic o asemenea concluzie, cu argumente concrete⁹⁹⁵. Prin urmare, o asemenea situație ar constitui excepția, iar nu regula. De asemenea, instanțele naționale ar trebui să țină cont

⁹⁸⁹ *Burdov v. Russia* (nr. 2), nr. 33509/04, 15 ianuarie 2009, par. 98; *Yuriy Nikolayevich Ivanov c. Ucrainei*, nr. 40450/04, 15 octombrie 2009, par. 51-54.

⁹⁹⁰ R. Chiriță, *op.cit.*, p. 169.

⁹⁹¹ *Idem*, p. 179.

⁹⁹² *Ümmühan Kaplan c. Turciei*, nr. 24240/07, 20 iunie 2012, par. 47.

⁹⁹³ *Mifsud c. Franței* (dec.) [MC], nr. 57220/00, 11 septembrie 2002, ECHR 2002-VIII.

⁹⁹⁴ *Vassilios Athanasiou și alții c. Greciei*, nr. 50973/08, 21 martie 2011, par. 56.

⁹⁹⁵ *Bourdov c. Rusiei* (nr. 2), anterior citată, par. 100; *Scordino c. Italiei* (no 1) [MC], anterior citată, par. 204.

de faptul că, atunci când durata procesului apare *prima facie* ca fiind una exorbitantă, sarcina probei se inversează, iar statul este cel care trebuie să dovedească neîncălcarea termenului rezonabil⁹⁹⁶, prezentând eventuale motive pertinente care au justificat întârzierea.

- în cazul remediei compensatorii, despăgubirile trebuie să fie *asemănătoare celor acordate de instanțele naționale* în procese având ca obiect răspunderea civilă delictuală. Astfel, dacă statul a ales să reglementeze un remediu compensatoriu, Curtea îi recunoaște o marjă amplă de apreciere⁹⁹⁷, apreciind că instanțele naționale sunt mai bine plasate pentru a aprecia asupra cuantumului despăgubirilor.⁹⁹⁸ Prin urmare, Curtea admite că despăgubirile trebuie acordate de instanțele naționale în concordanță cu propriul sistem de drept, tradiții și inclusiv nivelul de trai al statului în cauză, chiar dacă sumele ce ar fi astfel acordate s-ar situa sub nivelul celor acordate de Curte.⁹⁹⁹

- tot în cazul remediei compensatorii, acordarea despăgubirilor trebuie să se realizeze *rapid, nu mai târziu de 6 luni* de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a admis cererea de despăgubiri;¹⁰⁰⁰

- remediu să *nu supună reclamantul unor taxe nejustificate*, de natură a-i îngreuna accesul la justiție;¹⁰⁰¹

- remediu să nu aibă el însuși caracter dilatoriu, căci, bineînțeles, în acest caz ar fi iluzoriu. Astfel, însăși procedura acestui recurs, atât compensatoriu, cât și acceleratoriu, trebuie să corespundă exigenței termenului rezonabil¹⁰⁰².

În materie penală, Curtea a stabilit faptul că o soluție ar putea fi, în caz de condamnare cu executare, luarea în considerare a duratei excesive prin reducerea pedepsei „*expres și cuantificabile*”¹⁰⁰³. Pentru aceasta, însă, este necesar ca posibilitatea reducerii pedepsei astfel să fie expres prevăzută de legea internă ori să aibă o bază în jurisprudența unitară, întrucât această ultimă teză este inclusă în noțiunea de „*lege*”, potrivit jurisprudenței Curții.

Prin urmare, ca o concluzie la cele expuse, oricare dintre aceste două remedii – acceleratoriu sau compensatoriu – ar adopta Statele Contractante, acesta va funcționa ca o recunoaștere de către stat a întârzierii produse, astfel încât situația se va tranșa la nivel intern, cu consecința că reclamantul nu va mai avea calitatea de „*victimă*” în fața Curții, dacă se respectă caracteristicile de mai sus, care țin de efectivitatea remediei. Astfel, dacă statele ar reglementa exclusiv un remediu compensatoriu, acesta nu ar reprezenta o încălcare a art. 6 din Convenție în ceea ce privește termenul rezonabil.

Dacă, însă, statele nu reglementează niciunul dintre aceste remedii, se pune problema unei încălcări separate a art. 13 din Convenție, alături de încălcarea art. 6, conform unui reviriment al jurisprudenței Curții, pe care îl vom explica în cele ce urmează.

La modul general, trebuie precizat aici că art. 13 din Convenție garantează disponibilitatea, la nivel național, a unui remediu menit să protejeze drepturile convenționale, în orice formă ar fi acesta

⁹⁹⁶ *Eckle c. Germaniei*, nr. 8130/78, 15 iulie 1982, par. 80.

⁹⁹⁷ *Kudza c. Poloniei* [MC], nr. 30210/96, 26 octombrie 2000, par. 154-155, ECHR 2000-XI.

⁹⁹⁸ *Scordino c. Italiei (no 1)* [MC], anterior citată, par. 203.

⁹⁹⁹ *Idem*, par. 189 și par.188.

¹⁰⁰⁰ *Scordino c. Italiei (no 1)* [MC], par. 198.

¹⁰⁰¹ *Idem*, par. 201.

¹⁰⁰² *Vlad și alții c. României*, nr. 40756/06, 41508/07 și 50806/07, 26 februarie 2014, par. 112.

¹⁰⁰³ *Beck c. Norvegiei*, nr. 26390/95, 26 iunie 2001, par. 21.

prevăzut, unica cerință fiind ca el să fie eficient atât în fapt, cât și în drept¹⁰⁰⁴. Or, eficiența remedului pentru nerespectarea termenului rezonabil nu depinde de certitudinea unei soluții favorabile pentru reclamant, ci o acțiune este eficientă potrivit jurisprudenței Curții, dacă fie permite o intervenție mai rapidă a instanțelor, fie îi permite reclamantului obținerea unei reparații corespunzătoare pentru întârzierile semnificate.¹⁰⁰⁵ De asemenea, art. 13 reprezintă norma generală, care nu oferă aceleași garanții procedurale ca art. 6 – ce presupune recurs la *instanță*, nu la orice autoritate. Astfel, în cazul art. 13, Curtea a statuat¹⁰⁰⁶ că nu este nevoie ca „*instanța*” menționată în cuprinsul articolului să fie o instituție judiciară, dar în acest caz se vor lua în considerare competențele și garanțiile pe care le prezintă pentru aprecierea eficienței remedului. Totodată, art. 13 are un caracter autonom, dar nu independent, în sensul că este aplicabil odată ce s-a stabilit, în prealabil, aplicabilitatea unui alt drept convențional¹⁰⁰⁷ – reclamantul trebuind să aibă o plângere „*credibilă*” din perspectiva altei dispoziții din Convenție, dar nu este condiționat de stabilirea încălcării acestui din urmă drept convențional¹⁰⁰⁸. De asemenea, art. 13 promovează respectarea principiului subsidiarității, de vreme ce regula epuizării căilor de atac interne se bazează pe o prezumție, aceea că există un remediu la nivel național.

În ceea ce privește corelația dintre art. 6 și art. 13, atunci când se pune problema nerespectării cerinței termenului rezonabil, trebuie menționat că jurisprudența Curții a suferit transformări de-a lungul timpului. Inițial¹⁰⁰⁹, dacă instanța europeană identifica o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție cât privește termenul rezonabil, aceasta considera că nu este necesar să se mai pronunțe și pe art. 13 din Convenție, cât privește lipsa unui remediu efectiv în dreptul intern care să îi permită reclamantului să invoce durata nerezonabilă a procesului.

Ulterior, însă, urmare a numărului foarte mare de plângeri cu care a fost confruntată, având ca obiect exclusiv încălcarea termenului rezonabil, Curtea a stabilit că este necesar să își reexamineze jurisprudența¹⁰¹⁰. Astfel, în hotărârea *Kudla c. Poloniei*, care a reprezentat acest punct de cotitură în jurisprudența Curții, instanța europeană și-a manifestat îngrijorarea cât privește „*pericolul important*” pe care îl prezintă „*încetineala excesivă*” a justiției, mai ales atunci când „*justifiabilii nu dispun, sub acest aspect, de nicio cale internă de atac*”. Prin urmare, Curtea a arătat că se impune examinarea capătului de cerere formulat de reclamant inclusiv pe tărâmul art. 13 din Convenție, independent de faptul că s-a ajuns în prealabil la concluzia unei încălcări a art. 6 par. 1 cât privește termenul rezonabil,¹⁰¹¹ raționament pe care l-a aplicat în deciziile sale ulterioare în mod constant.¹⁰¹²

¹⁰⁰⁴ *Stoica c. României*, nr. 42722/02, 4 martie 2008, par. 101.

¹⁰⁰⁵ *Abramiuc c. României*, nr. 37411/02, 24 mai 2009, par. 119-120 – prima cauza pronunțată de Curte împotriva României în materie de termen rezonabil.

¹⁰⁰⁶ *Abramiuc c. României*, nr. 37411/02, 24 mai 2009, par. 119.

¹⁰⁰⁷ *Stelian Roșca c. României*, nr. 5543/06, 4 iunie 2013, par. 93.

¹⁰⁰⁸ Pentru detalii privind dezbaterea din doctrină pe marginea caracterului autonom al art. 13 din Convenție, a se vedea C. Bîrsan, *op.cit.*, p. 926-929.

¹⁰⁰⁹ *Kadubec c. Slovaciei*, nr. 5/1998/908/1120, 2 septembrie 1998, Reports 1998-VI, par. 61; *Pizzetti c. Italiei*, 8/1992/353/427, 26 februarie 1993, par. 21, Seria A nr. 257-C; *Giuseppe Tripodi c. Italiei*, no. 40946/98, 25 ianuarie 2000, par. 15.

¹⁰¹⁰ *Kudla c. Poloniei [MC]*, anterior citată, par. 148.

¹⁰¹¹ *Idem*, par. 149.

¹⁰¹² *Manushaqe Puto și alții c. Albaniei*, nr. 604/07, 34770/09, 43628/07 and 46684/07, 31 iulie 2012, par. 84; *Finger c. Bulgariei*, anterior citată, par. 91; *Abramiuc c. României*, anterior citată, par. 132; *Rumpf c. Germaniei*, anterior citată, par. 52.

II. Contestația privind tergiversarea procesului – remediu efectiv?

Având în vedere mențiunile pe care Curtea le-a făcut, în jurisprudența sa¹⁰¹³, la adresa reglementării și jurisprudenței române referitoare la lipsa unui remediu la nivel intern pentru încălcarea termenului rezonabil, în încercarea de a garanta asigurarea respectării principiului celerității, legiuitorul român a consacrat o procedură specială în Codul de procedură civilă: contestația privind tergiversarea procesului (art. 522-526 C.pr.civ.). Această nouă procedură a avut în considerare atât art. 6, cât și art. 13 din Convenție, fiind concepută cu intenția de a reprezenta un remediu efectiv în dreptul intern¹⁰¹⁴. În ce măsură s-a răspuns acestui obiectiv, vom observa după verificarea cerințelor impuse de jurisprudența Curții.

Analizând această instituție juridică nouă, se observă că ea reprezintă un mijloc procedural prin care se urmărește ca instanța să adopte măsurile legale necesare pentru înlăturarea situațiilor care tergiversează judecata sau executarea silită¹⁰¹⁵. Practic, această procedură este concepută sub forma unei cereri incidentale, așa cum este aceasta definită la art. 30 alin. (6) C.pr.civ., căci se formulează în cadrul unui proces în curs, fiind judecată de chiar completul investit cu judecarea cauzei, potrivit dispozițiilor art. 524 alin. 3 C.pr.civ. După cum s-a apreciat în literatura de specialitate, scopul acestei proceduri este ca instanța să adopte măsurile legale necesare

pentru înlăturarea situațiilor care tergiversează judecata/executarea silită, în sensul art. 6, și nu de a oferi părții posibilitatea de a obține o anumită soluție pe fondul cauzei sau de a critica temeinicia unor măsuri luate de instanță sub aspect probator sau prin soluționarea unor excepții¹⁰¹⁶. Din aceste considerente, este foarte importantă precizarea făcută de legiuitor la art. 525 alin. 3 C.pr.civ., potrivit căreia „În toate cazurile, instanța care soluționează plângerea nu va putea da îndrumări și nici nu va putea oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluționare a pricinii ori care să aducă atingere libertății judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluția ce trebuie dată procesului”.

Din punct de vedere al **subiectelor contestației**, aceasta poate fi formulată de oricare dintre părți – prin această noțiune înțelegându-se atât reclamantul, pârâtul, cât și terții intervenienți sau introduși în proces – și de către procuror, conform art. 522 alin. 1 C.pr.civ. Referitor la **obiectul acesteia**, contestația se poate formula pentru motivele limitative prevăzute la art. 522 alin. 2 C.pr.civ., respectiv, pe scurt: nesocotirea de către instanță a unor termene legale imperative, nerespectarea unor termene judiciare de către părți, nerespectarea unor termene judiciare de către terți și neluarea de către instanță a măsurilor legale sau neîndeplinirea unui act de procedură.

Prin urmare, analizând modul în care operează această instituție și finalitatea

¹⁰¹³ *Abramiuc c. României*, anterior citată, par. 130.

¹⁰¹⁴ G. Viorel, L.A. Viorel, *Radiografie asupra celerității în Noul Cod de procedură civilă. Termenul optim și previzibil – estimarea duratei procesului – contestația la tergiversarea procesului*, în *Curierul Judiciar* nr. 9/2012, p. 551.

¹⁰¹⁵ V. Belegante, *Comentariu la art. 522*, în *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Vol. I – art. 1-526, coord. de V.M. Ciobanu, M.

Nicolae, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 1223.

¹⁰¹⁶ B. Ramașcanu, *Contestația privind tergiversarea procesului. Abordare comparativă din perspectiva Convenției Europene a Drepturilor Omului*, p. 354, prelegere susținută în cadrul conferințelor “Noul Cod de procedură civilă”, București, iunie-septembrie 2012, disponibilă la pagina web <http://www.inm-lex.ro/NCPC/rezumate.html> (accesat 14.06.2014).

sa, opinăm în sensul că a fost concepută ca un **remediu preventiv, de tip accelerativ**, prin raportare la clasificarea făcută în jurisprudența Curții. În opinia noastră, acest remediu trebuie privit în strânsă corelare cu obligația judecătorului național de estimare, la primul termen, a duratei necesare pentru cercetarea procesului, „ținând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluționat într-un termen optim și previzibil”, conform art. 238 C.pr.civ. Deși, în mod evident, această durată poate fi reconsiderată de către judecător, reglementarea reprezintă un pas important, merit a atrage atenția asupra necesității de a trasa niște jaloane în materie de durata a procesului încă de la început, centrându-se pe percepția publică asupra actului de justiție.

În legătură cu acest nou remediu prevăzut la art. 522 C.pr.civ., trebuie observat dacă îndeplinește, astfel, caracteristicile unui „*recurs efectiv*” sau nu, în sensul art. 6 și art. 3 din Convenție.

În acest sens, **în primul rând**, trebuie salutată inițiativa legiuitorului de a reglementa o procedură ce se desfășoară cu celeritate, în conformitate cu standardul convențional în materie, așa cum l-am indicat¹⁰¹⁷. Astfel, conform art. 524 alin. 3, „*contestația se soluționează (...) de îndată sau în cel mult 5 zile*”, iar plângerea împotriva încheierii prin care s-a soluționat contestația se soluționează „*în termen de 10 zile de la primirea dosarului*”, conform art. 525 alin. 1 C.pr.civ. De asemenea, trebuie remarcat că această procedură „*nu suspendă soluționarea cauzei*”, potrivit dispozițiilor art. 524 alin. 2 C.pr.civ., astfel încât nu constituie în sine un motiv de tergiversare a cauzei.

În al doilea rând, trebuie menționat că noua procedură este supusă unei taxe

de timbru în quantum fix, de 20 lei, conform art. 11 lit. c) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, nesupunând partea interesată unor restricții financiare disproporționate, ceea ce corespunde exigențelor Curții. Pe de altă parte, este oportună reglementarea art. 526 C.pr.civ., care prevede posibilitatea sancționării prin amendă de la 500 la 2.000 lei, precum și prin plata de despăgubiri pentru prejudiciul cauzat, a contestațiilor sau a plângerilor împotriva încheierilor prin care s-a soluționat contestația, făcute cu rea-credință. Cât timp aceste contestații sau plângeri împotriva încheierilor prin care s-a soluționat contestația încarcă, la rândul lor, rolul instanțelor, este esențial ca legiuitorul să asigure un echilibru adecvat între interesele concurente aflate în joc : interesul public, general – acela al soluționării cu celeritate a cauzelor – și interesul privat – dreptul de a formula contestație sau plângere. Prin urmare, reglementarea posibilității de obligare la plata amenzii, precum și a despăgubirilor, a persoanei care a formulat contestația sau plângerea cu rea-credință reprezintă un mijloc disuasiv eficient (amenda fiind cea mai mare din Codul de procedură civilă¹⁰¹⁸), în opinia noastră, merit să asigure o cât mai bună respectare a art. 6 par. 1 în privința termenului rezonabil.

În al treilea rând, trebuie observat că, pentru prima dată în dreptul românesc, s-a prevăzut posibilitatea introducerii unei cereri care să cenzureze nerespectarea de către instanță a termenelor imperative din Codul de procedură civilă sau neluarea de către instanță a unor măsuri. Din acest punct de vedere, progresul este important, întrucât anterior, o cerere având un astfel de obiect ar fi fost, cel mai probabil, respinsă ca inadmisibilă, în

¹⁰¹⁷ A se vedea, supra, pct. 23 *in fine*.

¹⁰¹⁸ B. Ramașcanu, *op.cit.*, p. 365.

lipsa unui temei legal¹⁰¹⁹. Considerăm că demersul legiuitorului a fost extrem de oportun mai ales în ceea ce privește reglementarea contestației pentru motivele de la art. 522 alin. 2 pct. 1, referitoare la nemotivarea hotărârii în termen legal (art. 426 alin. (5) C.pr.civ. - maxim 30 de zile de la pronunțare), respectiv nerespectarea termenului prevăzut pentru pronunțarea hotărârii (art. 396 alin. 1 C.pr.civ. – 15 zile pentru care se poate dispune amânarea pronunțării).

Raportându-ne la reglementarea anterioară, pentru a observa dacă s-a realizat un progres prin remediul nou instituit, trebuie precizat că, potrivit acesteia, reclamantul ar fi avut la dispoziție, pentru situații de genul acesta, următoarele posibilități: i) posibilitatea de a introduce o *acțiune având ca obiect răspunderea civilă delictuală* a statului; ii) *posibilitatea de a introduce o acțiune disciplinară* împotriva judecătorului cu pricina. Or, cu privire la ambele, Curtea s-a pronunțat deja, statuând asupra lipsei caracterului lor efectiv.

Referitor la primul remediu, Curtea a stabilit recent¹⁰²⁰ că mai multe elemente conturează lipsa de caracter efectiv a acestuia: jurisprudența neunitară în materie, atitudinea sceptică a instanțelor cât privește acordarea de despăgubiri – cu excepția cazurilor de culpă gravă a statului sau de eroare judiciară, termenele nerezonabile în care se desfășoară această procedură, ce durează ani de-a rândul, urmarea regulilor dreptului comun, fără particularități, inclusiv în materie de taxă de timbru, calculată la valoare, precum și obligarea reclamantului la plata

cheltuielilor de judecată în caz de respingere ca neîntemeiată a cererii.

Am adăuga că, în cazul acestui remediu compensatoriu, instanțele române supuneau, de multe ori, reclamantul unei sarcini a probei vădit excesive, contrare exigențelor Convenției. Astfel, cu titlu de exemplu, într-o speță¹⁰²¹ având ca obiect antrenarea răspunderii civile delictuale a statului pentru încălcarea termenului rezonabil, litigiul durând 14 ani pentru 3 grade de jurisdicție, instanța a impus reclamantului să facă dovada în mod concret a culpei statului. Or, în condițiile în care litigiul viza proceduri administrative de restituire, în temeiul Legii nr. 10/2001, al căror specific este deosebit de complex, pentru reclamant a fost imposibil să dovedească în mod concret care au fost funcționarii care au cauzat întârzierile și dacă întârzierile au fost ca urmare a neglijenței acestora, motiv pentru care acțiunea a fost respinsă ca neîntemeiată. În opinia noastră, o asemenea abordare contravine standardului convențional, care, după cum am arătat¹⁰²², inversează sarcina probei încălcării termenului rezonabil în favoarea reclamantului, în cazul în care litigiul a durat o perioadă exorbitantă, ca în cauza de față.

Cât privește cel de-al doilea tip de remediu, constând în acțiunea disciplinară ce poate fi introdusă împotriva judecătorului, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că o asemenea procedură nu are decât efecte împotriva situației personale a magistratului și, prin urmare, nu putea fi un remediu efectiv împotriva duratei excesive a procedurilor.¹⁰²³

¹⁰¹⁹ M. Tăbărcă, *Comentariu la art. 245, în Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Vol. I – art. 1-526, coord. de V.M. Ciobanu, M. Nicolae, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 643.

¹⁰²⁰ *Vlad și alții c. României*, anterior citată, par. 116-119; *Ambramiuc c. României*, anterior citată, par. 125-128.

¹⁰²¹ Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 721 din 1 aprilie 2013, nepublicată.

¹⁰²² A se vedea, *supra*, pct. 23, prima liniuță.

¹⁰²³ *Ambramiuc c. României*, anterior citată, §124; *Kormacheva c. Rusiei*, nr. 53084/99, 29 ianuarie 2004, par. 62.

Astfel, prin raportare la vechea reglementare, remediul instituit reprezintă un progres categoric și, analizând aspectele prezentate, pare a fi, cel puțin la nivel teoretic, compatibil cu standardul convențional, deci are calitatea de „*remediu efectiv*”. Totuși, în egală măsură, prezintă, în opinia noastră, niște aspecte care sunt criticabile și care i-ar putea răpi eficiența în fapt pe care Curtea o analizează, pe care le vom detalia în cele ce urmează.

În primul rând, considerăm criticabilă opțiunea legiuitorului de a conferi competență pentru judecata contestației aceluiași complet care soluționează litigiul de fond. Practic, câtă vreme motivele limitative ale contestației vizează neîndeplinirea de către instanță a unei obligații instituite prin lege sau prin propria voință, ceea ce se invocă prin intermediul acestei proceduri este o culpă a instanței. Or, atribuirea competenței de a decide în ce măsură culpa există sau nu reprezintă o judecată pe care instanța o face față de propriile dispoziții procesuale, ceea ce contravine implicit, după cum s-a arătat, principiului potrivit căruia *nemo esse iudex in sua causa potest*¹⁰²⁴. Deși este adevărat că unele motive prevăzute la art. 522 alin. 2 sunt obiective (de ex. – pct.2 și pct. 3), dar în egală măsură există și alte motive a căror îndeplinire ar ține de libera apreciere a judecătorului - de pildă, pct. 4, care ar putea ridica discuții cât privește „*termenul optim și previzibil*”, precum și privind caracterul „*suficient*” al timpului scurs de la ultimul act de procedură; pct. 1, cât privește depășirea termenului pentru pronunțarea hotărârii, căci, deși acesta este un termen legal imperativ, majoritatea instanțelor interpretează art. 396 alin. 1 C.pr.civ. în

contra scopului său, în sensul că nu interzice amânarea pronunțării de mai multe ori, sub condiția ca fiecare amânare să nu depășească 15 zile.

Prin urmare, cu atât mai mult, judecând, în astfel de cazuri, în ce măsură se face sau nu vinovată de neglijență sau neobservarea legii, este greu de crezut că instanța va putea fi imparțială. Bineînțeles, partea are la îndemână instituția recuzării, dar va putea recurge la aceasta doar în măsura în care, conform art. 42 pct. 13 C.pr.civ., „*există elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparțialitatea sa*”. Or, simplul fapt că judecătorul este chemat să se autocenzureze nu poate fi un astfel de element, căci, dacă s-ar aplica astfel acest articol, s-ar ajunge ca regula de competență instituită la art. 524 alin. 3 C.pr.civ. să nu fie niciodată aplicată, ceea ce contravine în mod clar intenției legiuitorului. Prin urmare, aceste elemente trebuie să vizeze conduita judecătorului sau alte aspecte obiective din situația de fapt, iar nu simplul fapt că judecătorul este chemat să aprecieze asupra propriei culpe, deși, în opinia noastră, chiar și acest fapt în sine dezvăluie premisele clare ale unei lipse de imparțialitate.

Totodată, așa cum corect s-a subliniat recent, o asemenea contestație are slabe șanse să fie admisă, întrucât există riscul ca în paralel sau ulterior admiterii unei astfel de contestații (motivul 1 sau 4) împotriva magistratului în cauză să fie declanșată o procedură disciplinară în temeiul art. 99 lit. h) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor. Prin urmare, există o mare probabilitate ca judecătorul în cauză să fie reticent în a recunoaște propria culpă în tergiversarea procedurii.¹⁰²⁵

¹⁰²⁴ M. Dinu, *Contestația privind tergiversarea procesului în NCPC*, disponibil la pagina web <http://www.juridice.ro/229205/contestatia-privind-tergiversarea-procesului-in-ncpc.html> (accesat

15.06.2014).

¹⁰²⁵ B. Ramașcanu, *op.cit.*, p. 362, nota de subsol nr. 42.

De asemenea, având în vedere competența magistratului investit cu soluționarea litigiului în curs, există toate șansele ca în practică să se recurgă destul de rar la această instituție, de vreme ce partea se poate teme de eventuale repercusiuni pe care le-ar suporta în cazul de admitere a contestației sau a plângerii împotriva soluției date contestației. Ne referim cu precădere la motivul de la pct. 1 al art. 522 alin. 2 C.pr.civ., cât privește nepronunțarea hotărârii în termen. În această situație, partea așteaptă soluția instanței și ar putea să fie intimidată de iminența unei soluții nefavorabile, mai ales având în vedere eventualele repercusiuni disciplinare ce se pot crea asupra magistratului, după cum am arătat.

Așadar, *de lege ferenda*, deși plângerea împotriva soluției date cu privire la contestație este devolutivă¹⁰²⁶, considerăm că se impune reglementarea competenței unui alt magistrat pentru soluționarea acestei contestații, preluând modelul altor state – de pildă, Bulgaria, stat care, conform art. 255 din Codul de procedură civilă, a reglementat competența de soluționare a unei astfel de contestații în favoarea instanței ierarhic superioare.

Prin urmare, cântărind elementele de real progres și dezavantajele acestui remediu pus la dispoziție de legiuitor, tragem concluzia că, deși este susceptibil de anumite critici privind eficiența, până la proba contrară, poate fi considerat un remediu efectiv, în sensul art. 13 și al art. 6 din Convenție privind încălcarea termenului rezonabil. Bineînțeles, va rămâne practicii judiciare sarcina de a tranșa dacă acest remediu este doar unul formal sau cu șanse reale de succes, căci eficiența în fapt a remedului este primul element după care se ghidează Curtea.

În legătură cu acest remediu, în opinia noastră, se mai pot ridica patru probleme cu relevanță pentru judecătorul național : (i) dacă o cerere introdusă pe rolul Curții, având ca obiect nerespectarea termenului rezonabil, în cazul unui litigiu început **anterior** intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, în care reclamantul **nu a recurs** la contestație pentru tergiversarea procesului, poate fi **respinsă ca inadmisibilă** pentru neparcurgerea tuturor căilor de atac interne; (ii) dacă o cerere introdusă pe rolul Curții, având ca obiect nerespectarea termenului rezonabil, în cazul unui litigiu început **ulterior** intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, în care reclamantul **nu a recurs** la contestație pentru tergiversarea procesului, poate fi respinsă ca **inadmisibilă** pentru neparcurgerea tuturor căilor de atac interne; (iii) dacă reclamantul dintr-o cerere introdusă pe rolul Curții, având ca obiect nerespectarea termenului rezonabil, în cazul unui litigiu început **ulterior** intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, în care **a recurs** la contestație pentru tergiversarea procesului și i **s-a admis** contestația, mai poate, totuși, avea calitatea de **victimă** în fața instanței europene; (iv) dacă reclamantul dintr-o cerere introdusă pe rolul Curții, având ca obiect nerespectarea termenului rezonabil, în cazul unui litigiu început **ulterior** intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, în care **a recurs** atât la contestație pentru tergiversarea procesului, cât și la acțiune în răspunderea civilă a statului și ambele cereri s-au admis, mai poate, totuși, avea calitatea de **victimă** în fața instanței europene.

Cât privește prima chestiune, este important de menționat că procedura contestației privind tergiversarea

¹⁰²⁶ M. Tăbărcă, *Drept procesual civil*, Vol.2 – *Procedura contencioasă în fața primei instanțe*.

Procedura necontencioasă judiciară. Proceduri speciale, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 523.

procesului nu este aplicabilă proceselor începute anterior intrării în vigoare a Codului de procedură civilă. Aceasta deoarece, potrivit normelor tranzitorii cuprinse la art. 24 C.pr.civ., „dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare”. În același sens, art. 25 C.pr.civ. stipulează că „procesele în curs de judecată începute sub legea veche rămân supuse acelei legi”. Jurisprudența instanțelor este unanimă în același sens, cu aceleași argumente.¹⁰²⁷ Prin urmare, sub acest aspect, Curtea s-a pronunțat¹⁰²⁸, statuând că prevederile art. 522 C.pr.civ. nu reprezintă un remediu efectiv pentru părțile sau procurorul dintr-un proces început anterior intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, din moment ce prevederile Codului de procedură civilă nu se aplică procedurilor în curs sau celor finalizate, ci doar procedurilor demarate după data de 15 februarie 2013. Prin urmare, este evident faptul că o cerere adresată Curții având ca obiect nerespectarea termenului rezonabil nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, de vreme ce, într-un litigiu anterior intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, reclamantul nu putea uza de prevederile art. 522.

Referitor la a doua chestiune, odată ce am stabilit că remediu accelerativ reglementat de legiuitor poate fi considerat efectiv (până la un moment ulterior, dacă practica va dovedi contrariul), regula ar fi în sensul că partea trebuie să epuizeze toate căile disponibile la nivel intern înainte de a se adresa Curții, deci inclusiv acest remediu, în caz contrar cererea fiind respinsă ca inadmisibilă.

Totuși, considerăm că această regulă nu poate fi absolutizată, trebuind apreciat

în concret, de la caz la caz, în ce măsură recurgerea la contestația pentru tergiversarea procesului ar fi putut rezolva problema întârzierii. Or, după cum reiese din reglementare, pentru unele situații acest răspuns pare a fi negativ: de pildă, contestația privind tergiversarea procesului nu rezolvă situația unui reclamant dintr-o acțiune civilă al cărei curs este suspendat până la soluționarea unei acțiuni penale conduse defectuos. De asemenea, dacă în cursul unui proces care deja trenează de mult timp se dispune casare cu rejudecare, contestația privind tergiversarea procesului nu poate fi formulată împotriva unei astfel de soluții care nu este oportună cât privește respectarea cerinței termenului rezonabil. Totodată, contestația privind tergiversarea procesului nu poate fi formulată în cazurile de gestionare greșită a cauzei, în care totuși nu există perioade de inactivitate – de pildă, instanța audiază sute de martori fără a fi fost necesară audierea acestora.

Nu în ultimul rând, poate cel mai important, căci situația aceasta se regăsește cel mai des în practica instanțelor: acest remediu nu este viabil pentru situația în care întârzierile se datorează unor elemente obiective, de ordin administrativ – lipsa logisticii (a sălilor de ședință), lipsa de resurse umane (numărul insuficient de magistrați, grefieri) – elemente care de altfel, nu s-au schimbat în urma intrării în vigoare a Codului de procedură civilă, presupunând reforme administrative și investiții masive. Or, în astfel de situații contestația și, la rândul său, plângerea, vor primi soluția respingerii, din lipsă de alte alternative practice de gestionare a procesului. Or, toate aceste ipoteze indicate cu titlu exemplificativ și sunt permanent analizate

¹⁰²⁷ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția I civilă, decizia nr. 3999 din 25 septembrie 2013, disponibilă la www.scj.ro.

¹⁰²⁸ *Vlad și alții c. României*, anterior citată, par.122.

de către Curte, potrivit jurisprudenței sale,¹⁰²⁹ spre a se orienta dacă s-au epuizat sau nu căile interne disponibile. Prin urmare, ca o concluzie, deși acest remediu are o consacrare legislativă, el nu va fi perceput în toate situațiile ca o cale de atac existentă în dreptul intern și, prin urmare, neparcurgerea sa nu va atrage inadmisibilitatea cererii adresate Curții, orientarea fiind una în concret, ce presupune verificarea compatibilității remediei cu particularitățile fiecărei spețe.

Cât privește cea de-a treia problemă identificată, nu întotdeauna admiterea contestației conduce la pierderea calității de victimă în fața Curții. Astfel, dacă, în ciuda admiterii contestației, procesul a trenat o lungă perioadă de timp, reclamantul se va putea prevala în fața instanței europene de nerespectarea termenului rezonabil. Cât timp la nivel național nu există o practică jurisprudențială unitară în privința remediei compensatorii – după cum am arătat – reclamantul va fi considerat a fi parcurs toate remediile interne disponibile la nivel intern și va avea calitatea de victimă în fața instanței europene. De asemenea, ne-am putea imagina și situația în care o astfel de contestație se admite într-un litigiu aflat în faza recursului, și totuși instanța nu dispune măsurile ce se impun. Or, în acest caz, se observă că situația reclamantului nu a fost cu nimic ameliorată, căci întârzierea se va produce în continuare, iar această critică nu ar mai putea fi invocată pe calea revizuirii decât în cazul prevăzut la art. 509 pct. 4 C.pr.civ., adică în măsura în care, urmare a admiterii contestației, s-a inițiat și finalizat cu succes o acțiune disciplinară

împotriva magistratului.

În fine, referitor la ultima problemă, considerăm că, într-un asemenea caz, reclamantul își poate menține calitatea de victimă într-o singură situație : despăgubirile acordate de instanțele naționale nu au fost rezonabile. Astfel, în ciuda marjei de apreciere pe care o au instanțele naționale la stabilirea despăgubirilor (care nu trebuie să fie egale cu cele acordate de Curte), după cum am menționat¹⁰³⁰, Curtea a stabilit că despăgubirea acordată trebuie să fie rezonabilă. În caz contrar, reclamantul își menține calitatea de victimă în fața instanței europene.

De pildă, Curtea a apreciat că suma acordată de instanțele italiene pentru durata excesivă a procedurilor interne – reprezentând 10% din cuantumul indemnizărilor pe care instanța europeană le acordă în cauze similare¹⁰³¹, respectiv 14%¹⁰³², a condus la încălcarea art. 6 sub aspectul termenului rezonabil. Din acest motiv, considerăm că, deși instanțele naționale nu au obligația de a se ghida în funcție de sumele acordate de Curte cu titlu de despăgubire, recomandabil ar fi să o facă – nu dispunând acordarea unor sume egale, dar rezonabile, prin raportare la acele sume, pentru a evita posibile condamnări pe viitor.

Astfel, cităm, cu titlu de exemplu, o sentință a Tribunalului București¹⁰³³, în care instanța a obligat Primăria Municipiului București la plata, cu titlu de despăgubiri, a sumei de 5.000 euro, cu motivarea că „*în ceea ce privește notificarea nr. 711/2001 (referitoare la proceduri de restituire – n.n.), pârâta nu și-a îndeplinit nici până în prezent obligațiile stabilite de Legea nr. 10/2001 și cea dispusă de instanță prin sentință civilă (...), supunând*

¹⁰²⁹ *Finger c. Bulgariei*, anterior citată, par. 87-88.

¹⁰³⁰ A se vedea, *supra*, pct. 23, a doua liniuță.

¹⁰³¹ *Ibidem*, par. 214.

¹⁰³² *Cocchiarella c. Italiei*, nr. 64886/01, 29 martie 2006, Rec. 2006-V, par. 106.

¹⁰³³ Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 1567, pronunțată la 17.09.2013, republicată.

reclamantul unei stări de incertitudine timp de 13 ani”. La aprecierea cuantumului prejudiciului moral, instanța a ținut cont de faptul că „reclamantii au fost obligați să aștepte ani de zile să își valorifice dreptul, precum și de atitudinea pârâtului, care nu a răspuns solicitării de a rezolva în mod adecvat și în termen rezonabil, conform art. 6 par. 1 din Convenție, cererea reclamantului, nici după pronunțarea unei hotărâri judecătorești în acest sens”. Așadar, în această cauză, apreciem că despăgubirea acordată de instanță a fost suficientă pentru ca, pe viitor, reclamantul să își piardă calitatea de victimă în fața Curții, într-o cerere privind nerespectarea termenului rezonabil.

Prin urmare, nu în toate cazurile în care atât o contestație privind tergiversarea procesului, cât și o acțiune în răspunderea civilă delictuală a statului pentru încălcarea termenului rezonabil s-au admis, reclamantul își pierde calitatea de victimă în fața Curții – din nou, răspunsul se apreciază de la caz la caz, în funcție de suma acordată de instanța națională cu titlu de despăgubire.

III. Riscurile necesității de asigurare a respectării termenului rezonabil

După cum am menționat, pentru judecătorul național, respectarea termenului rezonabil este o necesitate impusă atât de dreptul intern – Codul de procedură civilă, cât și de standardul convențional. Totuși, având în vedere dorința de a asigura acest standard, considerăm că se impun a fi cântărite atent de judecătorul național și următoarele două riscuri: (i) riscul de a acționa *ultra vires*, cu nesocotirea textelor legale; (ii) riscul de a da naștere unei practici judiciare divergente pe aceeași

problemă de drept, creând premisele încălcării art. 6 din Convenție cât privește necesitatea de existență a unei jurisprudențe unitare la nivel național. În cele ce urmează, vom detalia aceste riscuri cu exemple din practica instanțelor române, spre a demonstra echilibrul greu de atins între cele trei obiective: respectarea exigenței termenului rezonabil, a legislației naționale, precum și a art. 6 din Convenție referitor la jurisprudență unitară.

Astfel, cât privește primul risc identificat, există tendința în practică de a se nesocoti prevederile legale cu scopul asigurării termenului rezonabil, invocându-se aplicarea cu prioritate a prevederilor convenționale, deși prevederile legale nu contravin acestora și, deci, art. 20 din Constituție nu ar fi aplicabil.

În acest sens, cu titlu de exemplu, într-un litigiu întemeiat pe prevederile Legii nr. 10/2001¹⁰³⁴, s-a solicitat obligarea Primăriei Municipiului București (în continuare, *PMB*) la emiterea unei dispoziții de restituire, precum și transmiterea directă a unui dosar administrativ către Comisia Centrală pentru Stabilirea Despăgubirilor, fără exercitarea controlului de legalitate de către Prefectură, pe motiv că notificarea a fost lăsată nesoluționată timp de 3 ani de către *PMB*. În susținerea acțiunii, reclamantul a arătat că transmiterea dosarului către Prefectură ar presupune o încălcare a termenului rezonabil. Instanța a admis acțiunea, dispunând obligarea *PMB* la emiterea dispoziției motivate privind propunerea de acordare a măsurilor reparatorii prin echivalent constând în despăgubiri. De asemenea, a obligat *PMB* „să înainteze direct dosarul către Comisia Centrală pentru Stabilirea Despăgubirilor, (...)”

¹⁰³⁴ Tribunalul București, Secția a IV-a civilă, sentința civilă nr. 339, pronunțată la 12.03.2010,

disponibilă la www.legeaz.net.

având în vedere perioada de timp însemnată scursă de la formularea notificării fără a fi fost soluționată”.

Din punctul nostru de vedere, hotărârea contravine prevederilor legale și, mai mult, implică o substituie a instanței în exercitarea atribuțiilor Prefecturii : instanța, practic, analizând ea însăși calitatea de persoană îndreptățită la restituire a reclamantului, a dispus obligarea PMB la emiterea dispoziției și a considerat inutil un control de legalitate din partea Prefecturii, considerând că un control judecătoresc l-a substituit. Or, după cum a reținut Înalta Curte de Casație și Justiție¹⁰³⁵, „Înlăturarea unor dispoziții legale din dreptul intern nu poate avea loc decât în contextul priorității blocului de convenționalitate, sens în care sunt și dispozițiile art. 11 și art. 20 din Constituția României, după cum, anumite pretenții concrete ar putea fi formulate, invocându-se direct Convenția și jurisprudența creată în aplicarea sa, în contextul unui vid legislativ în dreptul național (absența căilor de recurs interne sau a dreptului la un recurs efectiv – art. 13 din Convenție), în domeniul drepturilor sau intereselor legitime pentru protejarea cărora, un resortisant al unui stat membru al Convenției, solicită antrenarea mecanismului judiciar național”. Or, în sistemul românesc s-a creat cadrul legal pentru realizarea drepturilor recurentului reclamant: stabilirea și plata despăgubirilor - Titlul VII din Legea nr. 247/2005, iar, în ciuda faptului că s-a reținut, în jurispru-

dența Curții¹⁰³⁶, ca sistemul nu este efectiv, acest lucru nu autorizează instanța să efectueze un „salt” peste prevederile legislative, ci implică o intervenție a legiuitorului. Pentru încălcarea termenului rezonabil, reclamantul poate uza de un remediu compensatoriu – o eventuală acțiune în răspundere civilă delictuală a PMB, dar instanța nu poate eluda prevederile legale.

Din fericire, însă, decizia este minoritară, practica dominantă a Tribunalului București¹⁰³⁷ fiind în sensul de respingere ca neîntemeiate a unor cereri având ca obiect transmiterea directă a dosarului administrativ către Secretariatul Comisiei Centrale pentru Stabilirea Despăgubirilor fără exercitarea controlului de legalitate. Motivarea oferită¹⁰³⁸ este aceea că, „deși nefuncționalitatea sistemului de restituire a fost reținută de CEDO,¹⁰³⁹ acest fapt atrage obligația pentru stat de a-l face să funcționeze, iar nu obligația pentru instanțe de a legifera, punând în locul măsurilor legale unele jurisprudențiale, pentru că acest lucru presupune depășirea funcțiilor jurisdicționale (...) legea este un act de suveranitate, iar o decizie este doar un act de jurisdicție”.

Aceeași problemă poate fi reținută în cazul unor instanțe¹⁰⁴⁰ care, probabil, tot din dorința de a asigura respectarea unui termen rezonabil, au procedat ele însele la stabilirea despăgubirilor în temeiul Legii nr. 10/2001, ceea ce exceda competenței acestora. Alte instanțe¹⁰⁴¹, însă, au procedat în sens contrar, conform legii,

¹⁰³⁵ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția civilă și de proprietate intelectuală, decizia civilă nr. 6045 din 12 noiembrie 2010, disponibilă la www.scj.ro.

¹⁰³⁶ *Maria Atanasu și alții c. României*, nr. 30767/05 și 33800/06, 12 octombrie 2010; *Faimblat c. României*, nr. 23.066/02, 13 ianuarie 2009.

¹⁰³⁷ Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 1531/12.09.13, nepublicată; Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 1147/30.05.13, nepublicată; Tribunalul

București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 715/01.04.13, nepublicată.

¹⁰³⁸ Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 223/01.02.2013, nepublicată.

¹⁰³⁹ *Maria Atanasu și alții c. României*, anterior citată; *Faimblat c. României*, anterior citată.

¹⁰⁴⁰ Judecătoria Brașov, sentința civilă nr. 11896/2010, disponibilă la www.legeaz.net.

¹⁰⁴¹ Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 223/01.02.13, nepublicată.

respingând cererea de acordare a despăgubirilor cu motivarea conform căreia: „deși PMB a nesocotit prevederile art. 6 în privința termenului rezonabil (în cauză, notificarea formulată de reclamant în anul 2001 nu fusese încă soluționată de PMB, n.n.), instanța nu poate stabili ea însăși cuantumul despăgubirilor, căci, urmare a modificărilor și completărilor aduse Legii nr. 10/2001, prin Legea nr. 247/2005, competența privind modalitatea de acordare și stabilire a cuantumului măsurilor reparatorii, revine Comisiei Centrale pentru Stabilirea Despăgubirilor”. În același sens¹⁰⁴², s-a afirmat că „mențiunile din cauza Maria Atanasiu și alții c. României, și Faimblat c. României nu pot constitui temei pentru ca instanța să preia atribuțiile Comisiei Centrale”. Prin urmare, în ultimele două exemple citate, considerăm că instanțele au procedat corect în ceea ce privește gestiunea necesității de a asigura un termen rezonabil și cerința de a acționa legal, care este deopotrivă la fel de importantă, căci asigură principiul securității juridice și previzibilității.

Cel de-al doilea risc identificat – riscul de jurisprudență neunitară, este, în esență, un corolar al primului : instanțele ca urmare a acțiunii *ultra vires*, ajung la soluții diferite, în dezlegarea aceleiași probleme de drept, față de acele instanțe care respectă prevederile legale. În spețele expuse, acest risc nu a reprezentat, însă, o problemă de nerespectare a art. 6, cât privește necesitatea de practică unitară, întrucât instanțele de apel sau de recurs au avut, din fericire, o abordare constantă, casând hotărârile în cauză.

Astfel, Curtea a statuat, în jurisprudența sa, faptul că soluțiile naționale divergente „constituie, prin natura

lucrurilor, consecința inerentă a oricărui sistem judiciar bazat pe un ansamblu de jurisdicții de fond”¹⁰⁴³, acest fapt în sine necontravenind art. 6, cât timp jurisprudența instanțelor de control asigură uniformitatea. Prin urmare, în exemplele citate, acest aspect nu a reprezentat o problemă, dar apreciem că, în măsura în care judecătorii naționali de la instanțele de control nu ar reuși să gestioneze corect necesitatea de a asigura termenul rezonabil al procedurii și obligația de acțiune legal, cu respectarea competenței, s-ar putea da naștere unei jurisprudențe care să încalce art. 6 din Convenție pentru caracterul neunitar.

Concluzii

Este indiscutabil că asigurarea termenului rezonabil, în conformitate cu standardul convențional, ar trebui să reprezinte una dintre principalele preocupări atât ale judecătorului național, cât și ale legiuitorului român, dată fiind tendința de creștere a volumului de activitate al instanțelor. Totuși, această provocare trebuie gestionată de către judecătorul național foarte atent, pentru a nu cădea în capcana celor două riscuri identificate, conducând astfel la o nouă încălcare a art. 6 din Convenție, de această dată prin crearea de jurisprudență neunitară.

Reglementând contestația privind tergiversarea procesului în materie civilă, apreciem că legiuitorul român a făcut un pas important, menit a responsabiliza judecătorii, atrăgându-le atenția asupra necesității de respectare a principiului celerității procedurilor judiciare. De asemenea, după cum am arătat, considerăm că procedura reglementată reprezintă un remediu efectiv în sensul art. 6 par. 1 raportat la art. 13 din Convenție,

¹⁰⁴² Tribunalul București, Secția a III-a civilă, sentința civilă nr. 1564/17.09.13, nepublicată.

¹⁰⁴³ *Păduraru c. României*, nr. 63252/00, par. 98, ECHR 2005-XII.

întrunind cel puțin formal cerințele ce se desprind din jurisprudența Curții. Bineînțeles, practica, pe baza unor situații de fapt concrete, va demonstra dacă această procedură are o eficiență în fapt.

În cazul în care se va dovedi că aceasta reprezintă doar o procedură

formală, va reveni legiuitorului sau jurisprudenței sarcina de a contura un remediu efectiv, folosind jurisprudența Curții, căci *“Dreptul este obligat să însoțească viața; pentru a o domina, trebuie s-o slujească; pentru a o sluji, trebuie să i se plece”*.¹⁰⁴⁴

¹⁰⁴⁴ I. Miclescu, *Curs de drept civil*, Ed. All Beck, București, 2000, p.47.